

ROB RIEMEN

Η
ΑΕΝΑΗ
ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ
ΤΟΥ
ΦΑΣΙΣΜΟΥ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΖΩΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

ROB RIEMEN

Η ΑΕΝΑΗ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ
ΤΟΥ ΦΑΣΙΣΜΟΥ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Αλεξάνδρα Ζώη / Art and Language

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως άνευ γραπτής αδείας του εκδότη η κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη – Κοινωνικές και πολιτικές επιστήμες
Σειρά «Κόσμος»

Διεύθυνση σειράς: Σώτη Τριανταφύλλου

Rob Riemen, *Η αέναη επιστροφή του φασισμού*

Τίτλος πρωτοτύπου: *De eeuwige terugkeer van het fascisme*

Μετάφραση: Αλεξάνδρα Ζώη / Art and Language

Επιμέλεια-διόρθωση: Αντωνία Γουναροπούλου

Σελιδοποίηση: ΦΑΣΜΑ ΑΦΟΙ Καπένη Κ. & Α. Ο.Ε.

Φιλμ, μοντάζ: Μαρία Ποινιού-Ρένεση

Copyright© Rob Riemen, 2011

Η παρούσα έκδοση γίνεται σε συνεργασία με τις εκδόσεις

Robert Laffont, Παρίσι

Copyright© για την ελληνική γλώσσα, Σ. Πατάκης Α.Ε.Ε.Δ.Ε.

(Εκδόσεις Πατάκη), Αθήνα, 2014

Πρώτη έκδοση στην ολλανδική γλώσσα από τις εκδόσεις Atlas,

Άμστερνταμ, 2010

Πρώτη έκδοση στην ελληνική γλώσσα από τις Εκδόσεις Πατάκη,

Αθήνα, Δεκέμβριος 2014

Κ.Ε.Τ. 8976 Κ.Ε.Π. 1005/14

ISBN 978-960-16-5548-2

**ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ**

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ,

ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 801.100.2665, 210.52.05.600, ΦΑΞ: 210.36.50.069

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΥΠΟΚ/ΜΑ: ΚΟΥΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ – ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΟ), 57009 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ,

ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, 2310.75.51.75, ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

*«All I have is a voice
to undo the folded lie»*

W.H. AUDEN

Πολύ μακριά από τη θύελλα του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου που κατέκλυζε την ευρωπαϊκή ήπειρο, ένα ανοιξιάτικο πρωινό στην πόλη Οράν της βόρειας Αφρικής, ένας γιατρός βλέπει στον διάδρομο του σπιτιού του έναν πεθαμένο αρουραίο. Ειδοποιεί τον θυρωρό και, παρόλο που συνειδητοποιεί πως πρόκειται για περίεργο γεγονός, δεν ασχολείται περισσότερο με το θέμα.

Η κατάσταση σοβαρεύει όταν την επόμενη μέρα βλέπει τρεις νεκρούς αρουραίους. Ο θυρωρός τον διαβεβαιώνει πως πρόκειται για τραβηγμένο αστείο κάποιων νεαρών: «Σ' αυτό το κτίριο δεν υπάρχουν αρουραίοι». Τις ημέρες

που ακολουθούν ο γιατρός όχι μόνο βρίσκει νεκρούς αρουραίους σε ολόκληρη την πόλη αλλά, σαν γιατρός, έρχεται αντιμέτωπος με έναν περίεργα μεγάλο αριθμό κατοίκων οι οποίοι υποφέρουν από τα ίδια συμπτώματα: πρηξίματα, σπυριά και υψηλό πυρετό που οδηγούν στον θάνατο μέσα σε σαράντα οχτώ ώρες. Όλα αυτά κάνουν τον γιατρό να καταλήξει στο συμπέρασμα πως, ό,τι κι αν είναι αυτό, το σίγουρο είναι πως πρόκειται για επιδημία. Αλλά τι επιδημία άραγε; Ένας γηραιότερος συνάδελφός του τον προειδοποιεί: «Κι όμως, γνωρίζουμε τι είναι! Κι εγώ το ξέρω κι εσύ το ξέρεις. Κι αυτό που επιπλέον γνωρίζουμε είναι ότι όλοι –οι αρχές πρώτες απ’ όλους– θα αγνοήσουν την πραγματικότητα για όσο περισσότερο καιρό γίνεται: “Δεν είναι δυνατόν να είναι πραγματικό κάτι τέτοιο. Δεν είναι δυνατόν να συμβαίνει κάτι τέτοιο σ’ εμάς, σήμερα. Δε ζούμε πια στον Μεσαίωνα. Και σας παρακαλούμε πολύ, να μην προκαλέσουμε πανικό χωρίς λόγο...”».

Όμως δεν αρκεί να αρνηθούμε τα γεγονότα για να τα κάνουμε να εξαφανιστούν, κι όταν η επιδημία κατακλύζει όλη την πόλη, τότε αναγκαστικά πρέπει να ονομαστεί με το όνομά της: πανούκλα!

Υπάρχουν πολλοί τρόποι να αρνούμαστε τα γεγονότα. Ένας από αυτούς συνίσταται στο να τα βαφτίζουμε με άλλες λέξεις, ελπίζοντας πως αλλάζοντας το όνομά τους θα αλλάξουμε και την πραγματικότητα. Έτσι, στην αμερικανική κοινωνία η λέξη «πρόβλημα» είναι ταμπού. Κάθε κατάσταση που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί πρόβλημα λέγεται «πρόκληση». Προβλήματα δεν υπάρχουν, τουλάχιστον όχι στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής. Στην Ευρώπη, η λέξη-ταμπού όσον αφορά τα σημερινά πολιτικά κινήματα είναι η λέξη «φασισμός». Υπάρχει εξτρεμιστική δεξιά, ριζοσπαστική δεξιά, λαϊκισμός, δεξιός λαϊκισμός, αλλά φασισμός... Όχι, κάτι τέτοιο δεν υπάρχει: Δεν μπορεί κάτι τέτοιο να υπάρχει πραγματικά, δεν είναι δυνατόν να

συνεχίζει να υπάρχει, σήμερα έχουμε δημοκρατία. Γίνεται, σας παρακαλούμε, να μην προκαλείτε πανικό και να μην προσβάλλετε ανθρώπους με τέτοιους ισχυρισμούς;

Το 1947, ο Αλμπέρ Καμύ τελειώνει το μυθιστόρημά του *Η πανούκλα* – μια αφήγηση γύρω από τον φασισμό– με την παρατήρηση πως ο γιατρός δε συμμετέχει στη μαζική ευφορία όταν ανακοινώνεται επίσημα πως το σκιάχτρο της πανούκλας πέρασε: «Επειδή ήξερε αυτό που δεν ήξερε το χαρούμενο πλήθος και που μπορεί να βρει κανείς εύκολα στα βιβλία, ότι ο βάκιλος της πανούκλας δεν πεθαίνει και δεν εξαφανίζεται ποτέ. Μπορεί να επιζεί απαρατήρητος δεκάδες χρόνια, κρυμμένος σε έπιπλα και σε σεντόνια, περιμένει υπομονετικά σε δωμάτια, υπόγεια, βαλίτσες, μαντίλια και στοίβες χαρτιών, και ίσως έρθει μια μέρα, όταν η ανθρωπότητα πεθαίνοντας από τρόμο θα έχει πια πάρει το μάθημά της, που η πανούκλα θα αναστήσει τους αρουραίους της και θα τους α-

φήσει να πεθάνουν σε μια ευτυχισμένη πόλη».

Την ίδια χρονιά ο Τόμας Μαν γράφει: «Ο Νίτσε έχει ήδη αναγγείλει με μικροσκοπική ακρίβεια το φασιστικό καθεστώς στο οποίο ζούμε σήμερα και μέσα στο οποίο –παρά τη στρατιωτική νίκη– θα συνεχίσουμε να ζούμε».

Ο Αλμπέρ Καμύ και ο Τόμας Μαν δεν ήταν οπωσδήποτε οι μόνοι που αντιλήφθηκαν, αμέσως μετά το τέλος του πολέμου, αυτό που εμείς ακόμα και τώρα κάνουμε το παν να ξεχάσουμε: ο βράχιλος του φασισμού θα παραμένει πάντα ζωντανός στη μαζική δημοκρατία. Το να αρνούμαστε αυτό το γεγονός ή να προσπαθούμε να το ονομάσουμε με άλλες λέξεις δε μας κάνει άτρωτους απέναντί του. Αντιθέτως. Αν θέλουμε να τον αντιμετωπίσουμε αποτελεσματικά, θα πρέπει να αναγνωρίσουμε πρώτα απ' όλα ότι ο βράχιλος αυτός έχει ενεργοποιηθεί ξανά στον οργανισμό της κοινωνίας μας και να τον ονομάσουμε με το πραγματικό του όνομα: φασισμό. Και ο φασισμός δεν είναι ποτέ απλώς μια πρό-

κληση αλλά ένα μεγάλο πρόβλημα, επειδή οδηγεί αναπόφευκτα στον δεσποτισμό και στη βία και, συνεπώς, συνιστά κίνδυνο για την κοινωνία. Κάθε πολιτική που θέλει να αποφύγει ένα πρόβλημα ή, ακόμα χειρότερα, που αρνείται την ύπαρξη ενός πραγματικού κινδύνου καταφεύγει στον στρουθοκαμηλισμό. Και έτσι παραμένει अपαραλλάχτη η διαπίστωση πως αυτός που δε μαθαίνει από την ιστορία είναι καταδικασμένος να την επαναλάβει.